

A zsidó-boykott Lengyelországban.

Hat évszázadon keresztül éltek együtt lengyelek és zsidók. Kiegészítették egymást. A „schlachta” volt az uralmon levő kaszt, a lengyel paraszt megművelte a földet, a kereskedelmet és ipart űző zsidó építette a városokat. Gyakran hívogatták a zsidókat az országba és ótalmazták őket: hiszen a lengyelek egy rétege sem nélkülözhetette őket szociális tekintetben. A lengyel gazdaság-szervezetben a nemzet egy heterogén osztályát képezték. Közben a kép lassankint változott. A társadalom tagozódási folyamat behatolt mindkét népcsoportba. Egyre bonyolultabbak lesznek a viszonyok. A súrlódásoknak a múltban gyökeredző okaihoz újabb, társadalom-gazdasági összeütközések járulnak, amelyek ismét bizonyos sajátos nemzeties színezetet nyernek. A földművelés válsága a „schlachta”-nak is, meg a parasztságnak is jelentékeny részét a városba űzi. A szabad foglalkozások csakhamar túlsúfoltak, az állami szolgálat el van zárva; egy út marad hátra: kereskedés és ipar. Egy lengyel középosztály kifejlődésének így támad talaja, amely osztály előbb-utóbb megfogja ostromolni a zsidó konkurensek pozíciót. E pillanattól fogva a már régóta meglévő nemzetlélektani momentumokon kívül megvannak a gazdasági előfeltételek is a zsidóság boykottálására. A múlt század 80-as éveitől a helyzetet még jobban kiélesítette zsidóknak Oroszország többi részéből történő beözönlése. Külföldieknek, sőt veszedelmes oroszosítóknak tekintették a – litwákoknak nevezett – jövevényeket a lengyelek, mivel azok ragaszkodni merészeltek saját kultúrhyagományaikhoz, ahelyett, hogy tüstént a lengyel nyelvnek és kultúrának hódoltak volna be. A *lengyel liberalizmus atyja* Swentochowszky „csavargó patkányok”-nak nevezte őket, kiket mihamarabb és minden eszközzel ki kell irtani.

A zsidók gazdasági és művelődési történetének mindenütt újra meg újra lejátszódó esete ez. Csak a módja, mikéntje a dolognak változó és épen ebben produkáltak a lengyelek nem kis mérvben érdekes eredetiséget. Abban a pillanatban, hogy az alakulófélben levő lengyel középosztály zavarólag ható idegen testnek kezdi érezni a zsidókat, azt kívánják tőlük, hogy teljesen a lengyelekhez assimilálódjanak. A zsidók „fölső tízezrei” azonnal késznek nyilvánítják erre magukat, sőt mi több, szent ígéretet adnak erről *az összes mózeshitű lengyelek* nevében. Csakhamar azonban utópiának bizonyult az, hogy a zsidóság lengyelséggé változhatnék. Ellenkezőleg, épen a

szélesebb rétegek öntudatra kapásával és köztük kiváltképpen a munkásosztály keletkezésével kezd a lengyel zsidóság a maga ősi kultúrájába behatolni és kezdi azokat gyűjteni. A forradalmak kora félreérthetetlen bizonyítékát nyújtotta a lengyelek szemében annak, hogy a zsidóság beolvadni kész felső rétegének domináló volta képzelődés. Azok a nyilatkozatok, amelyek arról szóltak, hogy a zsidók, mint zsidók készek a nemzetért meghalni, de amelyeket ez a nemzeti halál nem követett nyomon, még hozzájárultak a konfliktus elmérgesedéséhez. Ettől fogva elkerülhetlenné vált a nyílt hadjárat az állítólagos *zsidó veszedelem* ellen. Türelmetlenül vártak valami casus belli-re. És kihívó ravaszsággal csakhamar inscenálták a zsidók kihívását.

Varsó zsidó választópolgárai, akiknek kezében volt az abszolút többség a negyedik дума előtti választásnál, nem akarták Kucharszewskyt, egy kimondottan antiszemita jelöltet, küldeni a dumába képviselőjüknek. Egyszermind azonban annyira mentek engedékenységükben, hogy az első választásnál Kucharszewszky táborának egyik kevésbé agresszív antiszemitájára szavaztak, aki azonban megbukott. Ezután szavaztak csak – talán valami zsidóra? – dehogyan: Jagelló lengyel szociálistára. A méltatlankodásnak már jól előkészített képmutató ordítása erre az egész lengyel polgárságon végigszárguldott: „A zsidók meg akarják maguknak hódítani Lengyelországot! Ki a zsidókkal, ki velük!” A „lovagias lengyel” álarcát félredobták és most mindnyájunk szeme előtt ott áll gyűlölettől eltorzult vonásokkal a kicsinyesen mérges lengyel boltos, aki mindennek, ami érdekének útját állja, ellene tör dühöngve és brutálisan, természetesen a haladásnak és a kultúrának cégére alatt. Hogy a zsidók 600 év óta velünk együtt építették fel Lengyelországot? Hogy megteremtették a lengyel kereskedelmet? Hogy megnyitották az egész orosz piacot a lengyel ipar számára? Mi közünk nekünk mindehhez?! A zsidók veszedelmes versenytársak, tehát bojkotálni kell őket. Lengyelesítsetek meg mindent: kereskedelmet, hitelt, ipart! Kenyéririgység a főrugója a zsidók lengyelországi bojkotálásának.

A lengyelek maguk közül akarnak egy középosztályt teremteni. Ezen senki sem találhat kivételt. Teremtsetek új gazdasági pozíciókat, fejtsetek ki az ország gazdasági kultúráját és produktív erőit, kísérlejtétek meg tanulás, szervezkedés, vállalkozói szellem által annak elérését, hogy tanítómesteretek, a zsidó középosztály lejárja magát! Hja, de ehhez a lengyel polgárság nagyon is kényelmes, nagyon is korlátolt és minden vállalkozói kedv híján való. Jobbnak látják, hogy mindjárt a legelső, kívülről jövő alkalommal arra az útra lépjenek, amelyiken csak vajmi kevésbé találhattak ellenállásra: egyszerűen elűzik a zsidókat azokból a pozíciókból, amelyeket maguknak évszázadokon keresztül kivívtak; *egy roppant arányú vértelen progromot* hirdetnek. Nem önmaguknak építeni, hanem a másét szétrombolni: ez most a lengyel polgárság hadiparancsa. És ez a nemzet, amely így, nem a saját eredményei, hanem egy sovinszta rablóhadjárat útján másokat kerget el brutálisan jól megérdemelt pozíciókból, ez panaszkodik jajszóval Keletnémetországnak belső kolonizálás által történő germanizálása miatt, amely pedig nemcsak hogy nemzeties harcnak a jellegét hordja magán, hanem ezenkívül

és ezenfelül az egész nemzetgazdaság számára új, produktív értéket termel. Posenben: szent elszörnnyedés a nemzeti elnyomatás miatt; Orosz-Lengyelországban: vad hecckialítások egy elnyomott nép ellen; ezt a Janus-főt mutatja a lengyelség Európának. Es ahol hatalmukban áll, micsoda eszközökkel dolgoznak: vándorló bojkott-agitátorok kószálnak szanaszét az országban, progromal való fenyegetődzések, direkt brutalítások, sőt gyújtogatások napirenden vannak.

Egy-két eset sok helyett: Pontnew faluban egy 8-tagú zsidó család lelte halálát a tűzben. Miután az ablaktáblákét és az ajtókat kívülről beszögezték, tűzcsóvát vetettek a ház minden sarkára. Az egész falu tanúja volt mindennek és egy ember se mozdult, hogy segítsen. Egy más helységben egy fiatalkorú gyújtogatókból álló jól szervezett banda működik.

Az efféle barbár harci módszerek alkalmazásával, az egyenjogosultság és a szabad verseny elvének megtagadása folytán a lengyelországi bojkottmozgalom kimondottan hysterikus jelleget vesz fel. A forrongó gyűlöletnek ebben az atmoszférájában ma Lengyelországban kedvező fogadtatásra egy olyan eszme sem számíthat, amelynek nincs zsidóellenes színezete. Ma Lengyelországban minden zsidóellenes: szabadgondolkodás és klerikalizmus, radikalizmus és feudalizmus, liberalizmus és konzervativizmus, feminizmus, nacionalizmus, mi több, még a szövetkezeti és kulturmozgalom is.

Elvitázhatlanul lengyel találmány az úgynevezett progresszív antiszemizmus, vagy másképp humánus kannibalizmus* és a nacionalista-kerikális kooperáció. A modern szolidaritás egyik hatékony tényezőjét, a szövetkezetet, a vizzálykodásnak és az embergyűlöletnek eszközére alakították át. Orosz-Lengyelországban az 1912. esztendő 922 fogyasztási szövetkezete közül csak 35 volt munkásszövetkezet, ebből 27 kimondottan antiszemita tendenciával. Maradt tehát egészben véve alig 10 modern szövetkezet. A lengyel hitelszövetkezeteknek nagy része egyáltalában nem vesz fel zsidót, a többiek is csak a tagok bizonyos százalékának arányában vesznek fel zsidókat. Nemrég azt kérték a lengyelek az orosz kormánytól, hogy törvénnyel korlátozza a varsói városi hiteltársaság zsidó tagjainak a számát. Azt, hogy a lengyel fogyasztó egy a gazdaságilag visszás paktumot köthessen a kis és a közép kereskedő világgal, csak a jelenlegi reakciónárius szellemű lengyel szövetkezetek tettek lehetségessé. Itt nem az összesség érdeke mérvadó, hanem a lengyel kispolgárnak abbéli törekvése, hogy az eddig zsidók által üzött foglalkozásokat magához ragadja. Ezek a belső ellenmondásokkal telt alkotások azonban egyáltalában nem számíthatnak tartós sikerre; ugyanis egyidejűleg roppant mennyiségben fognak új, *nemzeties* kiskereskedéseket felállítani, ami a mozgalom tulajdonképeni végcélja és ami valójában kerékkötője lesz a modern szövetkezeti eszmének. Haladás és szolidaritás épen csak arra jók, hogy álcázzák egy olyan osztály önző politikáját, amely újat alkotni nem, csupán azt akarja, hogy amit mások teremtettek, magának kaparintsza meg.

A középosztály mozgalmának terén a bojkott a lényegében már fennálló szociális összeütközést a legnagyobb mértékben kiéle-

* Lásd még: *Bernhard: Die Polenfrage.* (Leipzig, 1910.) 248. o.

sítette. A bojkottmozgalom messze kicsapott ennek az eredeti konfliktusnak a kereteiből és politikai művelődési téren egy, az egész zsidóság ellen intézett lengyel-nacionális hadjáratnak a karakterét vette fel.

A bojkott az egész lengyel polgárságnak politikai állásfoglalását egy csapással teljesen megváltoztatta. Eddig a lengyelek mindig és mindenütt természetesen szövetségesei voltak az orosz ellenzéknek. Most azonban az egész vonalon, nyíltan a reakció mellé állottak. Az elnyomottak kíméletlen elnyomókká vedlettek át. *A lengyelek immár világosan kimutatták, hogy az ő oly sokszor dicsőített szabadságszeretetük mindig önző volt s hogy azt a mások bőrére akarják kielégíteni.* Nem átalják megcsókolni azt az öklöt, amely tegnap még minden ceremónia nélkül tépte ki Lengyelországból Cholmot, hogyha ezt az öklöt ezentúl a zsidók ellen fordíthatják. Számtalan községi határozat és a tömeges pétervári denúnciaciók alapján minden nap tömegesen utasítják ki a zsidókat a lengyel községekből. Emellett gyakorta az orosz bürokrációnak kell a *szabadság lengyel bajnokainak* túlbuzgalmát csillapítania. Cinikus nyíltsággal szónokolnak ezek a dumában avégett, hogy a lengyel városok önkormányzatában a zsidók jogai a legmesszebbmő módon megszorítottassanak, pedig e városok kiépülésében és fellendülésében a zsidóknak igen tevékeny részük volt. A birodalmi дума pedig ki is szolgáltatta a zsidókat a lengyeleknek és jogaiknak megszorítását szentesítette. A birodalmi tanács hasonlóképen. Csakhogy emez egyszersmind egy igazi mefisztói gúnyban bővelkedő politikai leckében is részesítette a lengyeleket, amennyiben egész kurtán megtiltotta, hogy a lengyel önkormányzati testületek a lengyel nyelvet használhassák. Ti a zsidókat akarjátok elnyelni, mi meg titeket? Vajjon mit felelhetnének a lengyelek erre az ellenállhatatlan logikára? Hiszen Dmowszky úr és társai nap-nap után azt magyarázzgatják, hogy türelem és egyenjogúság csupán „szocialista bolondok” üres érzélgései, hogy a dolgok lényege a hatalomban rejlik. Ezt a politikai bölcseséget kétségkívül a kozákoktól tanulták a lengyelek és az előjelekből Ítéelve, még tanítómestereiket is felül fogják múlni bizonyos tekintetben.

Társadalmi és kulturális téren is a bojkott olyan jelenségeket hozott napfényre, amelyek a mai Lengyelország erkölcsének retentő eldurvulására vallanak. Lengyel iskolák húzódnak attól, hogy zsidógyerekeket felvegyenek. Rosszul bánnak velük a iskolában. Lengyel orvosok visszautasítják a zsidó pácienseket és zsidó kollégáik elleni bojkottra izgatnak. Radikális – a la Niemojewszy – szabadgondolkodók direkté az orosz pogromisták fegyvertárából átvett cikkeket publikálnak a judaizmusról. Amíg a Beilis-pör tartott, az egész művelt világban talán egyedül a lengyel sajtó ujjongott – nyíltan vagy burkoltan – ezen a kulturgyalázon. A nők egyenjogúsításának (!) ligája, valamint a lengyel nőknek Krakkóban ülésező általános konferenciája egy, a nők jogát felette sajtószzerűen kiemelő határozatot hoztak; tudniillik, hogy a bojkottban energikusan részt vesznek. A lengyel radikalizmus kulturális fellegvéra, a „Kultúra Polzka”-szövetség relegálta központjából az összes „nem valódi lengyel” elemeket. És mikor a szövetség szocialistái ez ellen tiltakoztak, felhangzott az általános harcikiáltás: „Ki a zsidókkal és a szocialistákkal!” Megint csak az orosz bürokrácia volt az, amely

kemény leckét adott a lengyelségnek arról, mi a nemzetiségi türelem. A „Kultura Polska” belső meghasonlását arra használta fel, hogy 3. szövetkezetet *politizálás* miatt egészében felfüggeszse.

Így látjuk a nemességet, a középosztályt, a kispolgárságot, a parasztokat, az egyház férfiai, az értelmiséget, az asszonyokat együttesen egyre előbbrenyomulni a bojkotthadjárásban, látjuk, mily rettentő mértékben növekszik a nyomor és elnyomottság, amelyről a külföldi nehezen alkothat magának fogalmat és amely bizonyára minden érző embert mélyen megindít. Sajnos azonban, még arra is vannak példáink, hogy a szervezetlen munkásság is aktíve részt vett a bojkotban. Így többhelyt (Lodz, Pabianic) lengyel bojkottsztrájkok törtek ki zsidó munkásoknak gyári alkalmazása miatt. És amíg a pétervári szervezett munkásság energikusan tiltakozott ez ellen, azalatt Varsó meglehetősen tartózkodóan viselkedett. A lengyel munkások egyik csoportja még azt a feleletet is adta a pétervári tiltakozó demonstrációkra: továbbra is csak azon fog iparkodni, hogy a zsidókat a gyárakból és a műhelyekből kiszorítsa. Kétségtelen, hogy ebben a bojkott-epidémiában kedvező talajra lelt egy, a lengyel munkásság körében már azelőtt erősen elterjedt eszme, t. i. a proletár munkamegosztás nacionalista tagozódásának az eszméje. E felfogás szerint, amely különben már nem egyszer vezetett lengyel munkások bojkottsztrájkjára, a zsidóknak csupán a kézi ill. háziiparban legyen szabad részt venniök, de ne egyúttal a gép- vagyis a gyár-iparban is. És mondjuk ki nyíltan: A szervezett lengyel munkásság eddigelé elmulasztotta azt, hogy állást foglaljon mindezen szomorú jelenségek ellen általában a lengyel társadalomban, de különösen a munkásság körében.*

Ez a passzív viselkedés – eltekintve a kérdés elvi és emberiségi oldalától – a reális tényeknek is alapos félreismerését árulja el. Mert végső hatásában a bojkott talán épen a munkásságot sebzí meg. Ha a zsidók gyárai termelésüket megszorítani vagy pláne beszüntetni kényszerülnek, ha az ipari és kereskedelmi vállalatoknak egész sora tönkremegy, ha Lengyelországot vakon az orosz reakció karjaiba hajtják, akkor mindez súlyosan érinti mindenekelőtt az egyesült munkásságnak mindennapos és hagyományos érdekeit egyaránt. Nem is lehetséges most még áttekinteni a bojkott-izgatások közvetlen és közvetett következményeit. Egy azonban már is tisztán áll előttünk: a bojkott a zsidóság minden csoportjára súlyos csapás; evvel szemben használni pedig csak egy parányi polgári klikknek fog és legföljebb ha még a tertius gaudens-nek: az orosz despotizmusnak. Még a lengyel középosztály összességét sem erősíti végső elemzésben az ilyen (nem normális, hanem hipertrofikus) protekcionizmus, ellenben demoralizálja és további fejlődésében megbénítja. A hitel előbb összeomlik, mintsem nemzetiesíttetnék. A szövetkezeti mozgalom veszedelmes tévutakra vezetetik. A szabadságért küzdő lovagi népről szóló legenda egy csapásra szétfoszlott, az internacionális demokráciának hagyományoszerű rokonszenve Lengyelország iránt elvesztette lába alól a talajt. Hogyan is hivatkozhatnék most a lengyelség kifelé a nemzetek egyenjogúságának princípiumára, ha

* Csak Poroszországban fogadtak el a lengyel szocialisták egy, a zsidó-bojkott ellen irányuló tiltakozó határozatot.

befelé nem ismeri el ezt az alapelvet? És hogyan szálljanak a zsidók Lengyelország autonómiájáért önmagukat legyőzve továbbra is az eddigi nagy energiával síkra, ha egyszeri tisztán áll előttük, hogy ez az autonómia teljes pusztulásukat hozná magával? Hiszen a túlzó bojkottista tervezgetések ma erős ellenállásra egyedül és kizárólag Pétervárott találnak.

A bojkott közvetlen következményei közt megemlítendő, hogy a zsidóknak és főleg a zsidó proletároknak Lengyelországból való kivándorlása már ma jelentékeny növekedést mutat. A zsidó tömegeknek utat kell keresniök és az újonnan megteremtett szituációba bele kell magukat élniök és bele is élik majd magukat, mert a halasztást nem tűrő szükség utat mutat nekik, itt elsősorban a minden módon való kooperáció jó tekintetbe és a gazdasági kultúrának és technikának fejlesztése. A lengyelek pedig talán helyes világításban fogják a dolgokat látni akkor, ha majd legközelebb – amikor a nemzetközi demokráciára fognak hivatkozni arra szólítják fel őket, hogy előbb a saját házukban becsüljék meg és kövessék a modern civilizáció alapelveit.

DR. Max Anin.